

**САФОНІК Лідія** – доктор філософських наук, доцент кафедри філософії, Львівський національний університет імені Івана Франка, 1, вул. Університетська, м. Львів, Україна, індекс 79000 (lidiyasafonik@gmail.com)

**ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-3525-9501>

**DOI:** <https://doi.org/10.24919/2522-4700.42.15>

**Бібліографічний опис статті:** Сафонік, Л. (2021). Труднощі логіко-лінгвістичного розрізнення термінів «смысл» і «значення». *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія»*, 42, 230–241, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.42.15>

## ТРУДНОЩІ ЛОГІКО-ЛІНГВІСТИЧНОГО РОЗРІЗНЕННЯ ТЕРМІНІВ «СМИСЛ» І «ЗНАЧЕННЯ»

**Анотація.** Метою статті є артикуляція труднощів логіко-лінгвістичного розрізнення термінів «смысл» та «значення». **Методологічними** засадами є субстанційний і функціональний, феноменологічний і герменевтичний підходи, засади трансцендентальної семіотики, аналітичної філософії та соціально-структурного аналізу. Дослідження спирається на доробок вітчизняних та закордонних авторів. **Наукова новизна** полягає в тому, що зроблено спробу окреслити логіко-лінгвістичне розрізнення термінів «смысл» та «значення»; артикульовано увагу, що розрізнення подібних, однак не збіжних філософських термінів сприяє формуванню філософського словника українською мовою; розширення філософського словника українською мовою уможлиблює поглиблення вітчизняного філософського дискурсу; розрізнення термінів «смысл» та «значення» увиразнює аналіз сенсу життя у неklasичних філософських підходах. **Висновки.** Щодо смислу й значення наявні дві тенденції у розумінні взаємообумовленості цих двох понять. Перша з них стверджує тотожність смислу й значення, а друга звертає увагу на те, що вони утворюють певну опозиційність, яка не є яскраво вираженою. Термін «значення» (“meaning”) виникає у середовищі англійського емпіризму. Слововжиток цього терміна

у середовищі англійського емпіризму є розмитим. Європейці як прибічники функціональної теорії схильні дотримуватися позиції тотожності смислу й значення. Згідно із субстанційним підходом терміни «смысл» і «значення» не тотожні. Термін «смысл» (“sense”), який наділений лінгвістичним та критичним значенням і має продовження у сучасному слововжитку, не є однозначно тотожним із терміном «смысл». Щодо перекладу англійського “sense” українською мовою, то його можна перекласти як «смысл», коли наголошуємо на «чуттєвій» складовій частині. Акцентуючи увагу на логіко-семантичному, когнітивно-семіотичному чи онтологічному аспекті, перекладаємо його як «смысл». Німецьке “Sinn” варто перекладати як «смысл», оскільки воно має інтенційну спрямованість, яка втрачається, якщо ми перекладаємо його як «смысл/значення». Цей термін тяжіє до англосаксонського коріння із семантикою «бажати», «мати намір», що свідчить про його цільову природу, отже, сприяє зв’язку декількох полюсів смислу.

**Ключові слова:** смысл, значення, смысл, знак, істина, дискурс.

**SAFONIK Lydiya** – Doctor of Philosophy, Associate Professor at the Department of Philosophy, Ivan Franko National University of Lviv, 1, Universytetska str., Lviv, Ukraine, postal code 79000 (lidiyasafonik@gmail.com)

**ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-3525-9501>

**DOI:** <https://doi.org/10.24919/2522-4700.42.15>

**To cite this article:** Safonik, L. (2021). Trudnoshchi lohiko-linhvistychnoho rozrizznennia terminiv “smysl” i “znachennia” [Difficulties of logical and linguistic distinction of terms “sense” and “meaning”]. *Liudynoznavchi studii: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya “Filosofia” – Human Studies. Series of “Philosophy”*: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 42, 230–241, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.42.15>

## DIFFICULTIES OF LOGICAL AND LINGUISTIC DISTINCTION OF TERMS “SENSE” AND “MEANING”

**Summary.** *The purpose of this article is to articulate the difficulties of logical and linguistic distinguishing between terms “sense” and “meaning”. Methodological principles are substantial,*

*functional, phenomenological, and hermeneutic approaches, principles of transcendental semiotics, analytical philosophy, and social-structural analysis. This research is based on the work of domestic and foreign authors. The **scientific novelty** lies in the facts that an attempt is made to outline the logical-linguistic distinction between the terms “sense” and “meaning”; the distinction is articulated of similar, but not convergent philosophical terms, that contribute to the formation of a Ukrainian philosophical dictionary; the Ukrainian philosophical dictionary is expanded that enables the deepening of the domestic philosophical discourse; emphasized the distinction between the terms “sense” and “meaning” within the analysis of the meaning of life in non-classical philosophical approaches. **Conclusions.** There are two tendencies in understanding the interdependence of these two concepts in terms of meaning and significance. The first of them asserts the identity of meaning and significance; the second draws attention to the fact that they form a certain opposition, which is not clearly pronounced. The term meaning arises in the midst of English empiricism. The word usage of this term in the environment of English empiricism is vague. As supporters of functional theory, Europeans tend to adhere to the similarity of meaning and sense. According to the substantive approach, the terms “meaning” and “sense” are not identical. The term “sense”, which is endowed with linguistic and critical meaning and has a continuation in modern vocabulary, is not unambiguously identical to the term “meaning”. The translation of English sense into Ukrainian can be translated as meaning when emphasizing the “sensual” component. Focusing on the logical-semantic, cognitive-semiotic, or ontological aspect, we translate as meaning. The German word “sinn” could be translated as “meaning” because it has an intentional orientation, which is lost if we translate it as “meaning”. This term has Anglo-Saxon roots with the semantics of “want”, “intend”, which indicates its holistic nature and contributes to the connection of several poles of meaning.*

**Key words:** *meaning, sense, significance, sign, truth, discourse.*

**Постановка проблеми.** Керуючись тим, що словник філософських термінів українською мовою перебуває у стані свого формування, доцільним вважаємо проведення логіко-лінгвістичного та семантично-семіотичного розрізнення подібних,

однак не збіжних філософських термінів та понять, оскільки така методологічна процедура суттєво поглиблює вітчизняний філософський дискурс.

**Метою статті** є логіко-лінгвістичний аналіз подібних за змістом, однак не збіжних філософських термінів «смысл» і «значення». Завданнями дослідження є долучення до формування філософського словника українською мовою; звернення уваги наукової спільноти на труднощі логіко-лінгвістичного розрізнення подібних, однак не збіжних філософських термінів; логіко-лінгвістичне окреслення термінів «смысл» і «значення».

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Перш за все зазначимо, що у вітчизняному контексті до справи розрізнення подібних, однак не збіжних філософських феноменів долучилися автори Європейського словника філософії під керівництвом Б. Кассен, зокрема О. Хома, О. Панич, С. Йосипенко, О. Йосипенко, А. Баумейстер. Л. Сафонік у статті «Питання щодо розрізнення деяких подібних термінів в українській дослідницькій літературі» також бере участь у справі розрізнення подібних філософських термінів. Серед європейських дослідників насамперед варто назвати Г. Фреге, який вперше запропонував розрізняти такі поняття, як «знак», «смысл знаку» і «значення знаку». Водночас Б. Расел та Р. Карнап також долучилися до дискурсу неоднозначності у вирішенні цього складного питання. Контекстуальну природу смислів розкрили представники лінгвістичної прагматики, а саме концепції мовленнєвих актів, такі як Дж. Остін, Дж. Серл, Д. Вандервекен, Дж. Аллен, Л. Вітгенштайн (пізній період), А. Дейвісон, Дж.Е. Мур, Дж. Віздом, Г.Г. Кларк, Т.Б. Карлсон, Н. Малкольм, Р.І. Павиленіс, Р. Перро, Д. Франк, Г. Райл, П. Стросон, які досліджували мовленнєві акти, беручи до уваги позицію суб'єкта (локацію), мету (ілокацію), інтенсивність ілокутивної мети, результат і коефіцієнт успішності (перлокуцію), а також інструментарію, умов (які передують змісту), умов щирості, способу вираження тощо.

**Основний матеріал.** Перш за все за аналогією звернемося до європейських мов, бо логіко-лінгвістичне розрізнення смислу й значення існує у різних мовах. У непоодиноких мовах зустрічаємо пари термінів «смысл» і «значення». В українській (*смысл* і *значення*), англійській (*sens* і *meaning*), німецькій

(*Sinn* і *Bedeutung*), французькій (*sens* і *signification*), угорській (*jelentése* і *jelentősege*), польській (*sens* і *znaczenie*), болгарській (*смисъл* і *значение*) тощо.

Слушно зауважити, що у всіх мовах розрізнення “*sense*” та “*meaning*” є складною справою, однак потрібною заради явного поглиблення наукових дискурсів. Зокрема, в англійській мові є багато термінів, які можна перекласти як «смысл», зокрема *sense*, *sentiment*, *feeling*, *meaning*, *signification*, *import*. Багатозначність латинського слова “*sensus*” перебуває в полісемії відповідних лексем в англосаксонських мовах (фр. *sens*; іт. *im senso*; ісп. *sentido*; англ. *sense*; нім. *Sinn*). У Європейському словнику філософії зазначено, що “*sensus*” артикулює чуттєве сприйняття; інтелектуальне розуміння; значення, що засвідчує «складне й багатокомпонентне ставлення людини щодо чуттєвого та інтелегібельного». Автори Європейського словника філософії підкреслюють багатозначність слова “*sens*”, що не є справою випадку (с. 205). Загалом латинське слово “*sensus*” спонукає до різнотлумачення, оскільки одночасно утримує можливість його тлумачення як чуттєвого сприйняття та інтелектуального розуміння й значення. Ми долучаємося до позиції представників романо-латинського культурного простору, які пов’язують сенс із відчуттям, чутливістю та сприйняттям.

Слідуючи шляхом розрізнення смыслу й значення, артикулюючи увагу на опозиційності, яка водночас не є яскраво вираженою, ми бачимо, що перш за все протиставлення між значенням та способом позначення (розуміння, пізнання) простежується у середньовічній теології та спекулятивній граматиці, що уможливорює переосмислення взаємозв’язку буття, думки та мови. Зокрема, Б. Кассен наголошує на тому, що у семантиці XII століття мовну одиницю *homo* варто аналізувати як таку, що, зокрема, складається з лексичного означеного (*significatum speciale*); загального означеного (*significatum generale*), яке відповідає за свою категоризацію як частини мови (*nom*); присутніх специфічних способів позначення, що відповідають за свою субкатегоризацію, таких як вид (іменник, загальне ім’я); акцидентальних способів позначення, що визначають його акциденції (чоловічий рід, називний відмінок тощо) (Європейський словник філософій, с. 215). Спосіб позначення (*modus significandi*),

або *connotata* (пізніша назва), фігурує загальною характеристикою частини мови, у якій стверджено, що позначення варто розрізняти не згідно з формальними властивостями (відмінок), а згідно із загальними семантичними характеристиками (ім'я, яке позначає субстанцію), тобто згідно з властивостями позначення. Цей підхід визначає акциденції як вторинні, додаткові значення (*significare cum*), яких допасовуємо щодо первинних субстанційних форм (особа, ім'я, спосіб). Отже, граматики більше цікавиться способами позначення, а логіка переймається процедурою означення.

Л. Сафонік у статті «Питання щодо розрізнення деяких подібних термінів в українській дослідницькій літературі» акцентує увагу на концептуальному розмежуванні сенсу життя й смислу буття; сенсу життя й життєвих сенсів; смислу буття й смислів буття; сенсо-відчуття й сенсо-розуміння (Сафонік, с. 75–84). Питання розрізнення смислу та значення є однією з чи не найважливіших проблем аналітичної філософії, про що свідчить «багатство відповідних лексичних термінів, таких як *сенси, смисл, значення, зміст, референт, екстенціонал, інтенціонал, десигнат, денотат, релят, номінал, концепт*» (Сомс с. 64). Всупереч підходам класичної логіки, яка розглядає форми мислення понад потребою урахування їх смислу, Г. Фреге вперше запропонував розрізняти такі поняття, як «знак», «смысл знака» і «значення знаку», тобто перейти від бінарної опозиції означення до троїстості структури. Г. Фреге першим дотримувався позиції синтаксичного (формального), семантичного (смыслового) та прагматичного (значення) аспектів аналізу мови.

Зокрема, Г. Фреге у праці «Смысл і денотат» розрізняє смысл (нім. *dir Sinn*) та значення (нім. *die Bedeutung*) знаку, який позначений певним ім'ям. Мислитель наголошує на тому, що «знак – це будь-яке позначуване, що є власним ім'ям, а значення – це певний об'єкт-предмет (*die Bedeutung*)», де «смысл – це спосіб, яким мовний знак (ім'я) позначає предмет» (Фреге, с. 231), який відповідає будь-якому виразу (імені). Взаємозв'язок знаку, смыслу і значення є таким, що знаку відповідає певний смысл, а смыслу – певні значення, тоді як певному значенню (одному предмету) може відповідати декілька знаків. Власне, у різних мовах, більш того, навіть в одній і тій же мові, мовах один і той

самий смисл може мати різні значення, й навпаки. Наприклад, назва «ранкова зірка» і «вечірня зірка» мають різний смисл, однак одне й те саме предметне значення, тобто позначають одну планету Сонячної системи – Венеру.

Правильне розуміння смислу мовного вислову (евфемізм слова, етимологія слова, сутність лінгвістичного судження) та його предметне значення сприяють правильно артикульованому мисленню. Г. Фреге слушно стверджує, що смисл слід розрізнити з уявленням, оскільки уявлення – це внутрішній образ предмета, індивідуальний і суб'єктивний. Більш того, уявлення різних людей не збігаються між собою, а смисл «може бути загальним надбанням багатьох людей» (Фреге, с. 232), тобто об'єктивним. Таким чином, істина еквівалентна акту ствердження, а хибність – акту заперечення, отже, думка, яка висловлена у судженні, є його *смислом*, а істинність/хибність – *значенням*. Ми бачимо слушність Фрегівського розрізнення смислу та уявлення в тому, що більшість людей своє суб'єктивне уявлення про речі пропонує іншим як об'єктивне знання, не розуміючи відмінностей між уявленнями та смислом (те, що формує предмет).

Г. Фреге не позбавлений метафізичних спроб виокремити інваріантну стійкість і незмінність смислу, поєднавши його з категорією істинності. Він навіть обмежує предмет свого дослідження оповідальними пропозиціями, зміст яких стосується тільки явищ зовнішньої дійсності та процесу наукового пізнання. У такому разі стійкість та однозначність об'єктивного смислу є ще більш проблематичними, оскільки вона зберігається лише в найпростіших висловлюваннях. Мислитель наділяє смисл знаку/слова такими ознаками, як *стійкий, інваріантний, загальноприйнятий*, що передається від покоління до покоління, зафіксовано у словниках і сприяє однозначному означенню того чи іншого предмета. Можна дійти висновку, що мислитель надає надлишковості поняттю істини, оскільки пов'язує смисл із категорією істинності, хоча смисл однозначно не пов'язаний з істиною. Далєбі, з позиції метафізичного розуміння унаочнення загальноприйнятого смислу зумовлене необхідністю загальноприйнятого способу позначення. Водночас Г. Фреге, хоч і стоїть у витоків теорії дефляціонізму у розумінні істини не є настільки категоричним, як дефляціоністи,

щодо розуміння значимості теорії істини у філософії. Вочевидь, Г. Фреге прагнув уникнути онтологізації смислу.

Заслуга Г. Фреге полягає у тому, що він заново відкриває поняття *смислу*, забувши усю філософську традицію визначення сенсу/смислу у ментальних термінах як незалежний від суб'єкта мислення чи мови, а також виконує депсихологізацію питань мови. У семантичному полі Г. Фреге ані *Bedurtung* (детонація чи референція, позначений об'єкт), ані навіть *Sinn* (смысл висловлювання, думки) не визначені у термінах ідеї чи ментального значення. Загальновизнане розуміння смислу Г. Фреге посприяло тому, що німецьке *Sinn* (смысл) та англійське *Sin* (гріх) уможливають прочитати словосполучення *Original Sinn* як «первинний смысл/первісний гріх», який визначають як культурний фундамент багатьох культур (Європейський словник філософій, с. 219).

Попри те, що Г. Фреге не зумів створити цілісної теорії смислу, розрізнення знаку, смислу та значення не тільки сприяло уточненню співвідношення змісту й об'єму поняття, але й уможливило у межах єдиного підходу говорити про смисловий та предметний зміст не тільки поняття, але й висловлювання/судження. Розмірковування Г. Фреге у подальшому сприяли розвитку математичної логіки й логічної семантики, логіки й методології науки, аналітичної філософії. Водночас Фрегівський вплив на Р. Карнапа, А. Тарського, К. Геделя, Б. Расела, Л. Вітгенштайна, Г.-Х. фон Врігта опосередковано посприяв появі феноменологічного аналізу Е. Гусерля та американського прагматизму Ч.С. Пірса.

Принагідно зазначимо, що розрізнення значення й смислу Л. Вітгенштайном було першим джерелом плутанини та зсуву. Логік (Вітгенштайн), продовжуючи традицію Г. Фреге, стверджує, що «значення слова є способом його вживання у мові» (с. 65), підхоплюючи та модифікуючи розрізнення *Sinn* та *Bedeutung*. Мислитель наголошує на тому, що тільки висловлювання (*Satz*) має смысл (*Sinn*), а ім'я чи примітивний знак має детонацію (*Bedeutung*) і репрезентує об'єкт (*vertreten*) (Вітгенштайн, «Трактат» (3.3)). Зазначимо, що К. Огден, який 1922 року переклав англійською «Трактат» Л. Вітгенштайна, заради унаочнення *Bedeutung* використовує слово *meaning*, що створило тривку неоднозначність.



Б. Расел долучився до дискурсу неоднозначності, бо у вступі до англійського видання «Трактату» Л. Вітгенштайна «дає назву *meaning* сенсу висловлювання (Satz-Sinn, 3, 11) та детонації знака-компонента», що оприявнює те, що мислитель не схильний розрізняти смисл та значення. С. Сомс у праці «Істина, значення і розуміння» зазначає, що Б. Расел запропонував «досліджувати світ безпосередньо крізь призму мови», категорично відмовившись від розрізнення смислу та значення, послуговуючись єдиним поняттям значення (*meaning*) та відмовившись від «якоюсь мірою ідеального конструкту – поняття смислу» (Сомс, с. 64). Водночас Р. Карнап у праці «Значення і необхідність. Дослідження по семантиці і модальній логіці» розвиває новий метод семантичного аналізу значення, методу аналізу й опису значень мовних виразів (“*intension*” та “*extension*”). Він у своїй семантичній концепції, продемонстрував обмеженість аналізу мови на рівні синтаксису та семантики, вводячи у науковий обіг такі конструкти, як інтенціонал та екстенціонал (Карнап, 1959).

У. Квайн, який переклав англійською мовою «Логічний синтаксис мови» Р. Карнапа, чинить заміну й ставить “*meaning*” на місце *Bedeutung* (важливість), а також проводить новий опис мови, не вдаючись до смислу та детонації (Квайн, 1953). Слідуючи за Р. Карнапом, У. Квайн згодом смисл і детонацію називає “*intension*” та “*extension*”. Р. Столнейкер (Столнейкер, 2014) зазначає, що Карнапівська семантика загалом та загальна характеристика знаку є доволі невиразними. Як пам’ятаємо, семантика, згідно з розумінням Р. Карнапа, – це відношення між знаками та їхніми десигнатами, де десигнат є не річчю, а видом чи класом об’єктів, тим, до чого той, хто його вживає, має намір звернутися, «тобто до об’єкта, властивості або стану речей» (Карнап, 1959). Р. Столнейкер стверджує, що «головна проблематика семантики стосується визначення істини та умов істинності для речень певних мов (Столнейкер, с. 41). Заради уникнення такої неоднозначності останнім часом дослідники приступили до перегляду Огденівського та Раселівського перекладів.

Слушно зазначити, що Б. Касен вважає, що другим джерелом плутанини та зсуву є Вітгенштайнівське розрізнення *unsinnig* та *sinnlos* (4.461, 4.4611). *Unsinnig* перекладаємо, як *nonsensical*, *without sense*, а *unsinnig* – як «несенсовий», оскільки німецький

префікс *-un* указує на заперечення смислу, а *sinnlos* – як «безсеновий», адже німецький суфікс *-los* вказує на брак сенсу. Наприклад, «тавтології та суперечності, позбавлені смислу, є *sinnlos*, але вони не є нонсенсом, *unsinnig*; вони не репрезентують стан речей, але становлять частину мови» (Європейський словник філософій, с. 221). Віденський гурток зробив спробу радикалізувати Вітгенштайнівську позицію, позбавивши *sinnlos* взагалі смислу, що має бути усунений з мови. Р. Карнап проводить лінію відсутності смислу від слова *Bedeutung* (проте не емпіричного) до відсутності смислу у висловлюванні, оскільки фіксується неможливість мовної структури. На нашу думку, верифікаційна теорія значення не дає критеріїв розрізнення наділеного чи позбавленого смислу висловлювання. Л. Вітгенштайна, вочевидь, не приваблює верифікаційна теорія, отже, мислитель унаочнює причинно-наслідковий зв'язок смислу та істини (Вітгенштайн, 4.022), що згодом буде предметом подальших міркувань дослідників. Отже, пізній Л. Вітгенштайн, Дж. Остін, Г. Райл, Дж. Віздом, П. Грайс, П.Ф. Стросон уникають зайвої формалізації і звертають увагу на необхідність аналізу природної мови та особливостей її вживання, дійшовши висновку, що загалом її семантичні можливості обмежені.

**Висновки.** Отже, щодо перекладу англійського *sense* українською мовою вважаємо, що його можна перекласти по-українськи як *сєнс* чи *смисл*, однак, це слово краще перекладати як *сєнс*, коли наголошуємо на «чуттєвій» складовій частині, а акцентуючи увагу на логіко-семантичному, когнітивно-семіотичному чи онтологічному аспекті, перекладаємо його як *смисл*. Німецьке *Sinn* варто перекладати як «сєнс», оскільки воно має інтенційну спрямованість, яка втрачається, якщо ми перекладаємо його як «смисл/значення». У підсумку зазначимо, що, згідно із субстанційною теорією, смисли існують незалежно від значення, однак функціональна теорія вказує на їх збіжність, де акт референції (надання значення) пов'язують з особливостями мовця, а не із семантикою лінгвістичних виразів. Отже, у європейській філософській традиції дотримуються методологічної позиції, згідно з якою смисли та значення збіжні, хоча мова фіксує різні означення цих термінів. На нашу думку, відмінності між термінами «смисл» і «значення» наявні, хоча вони не є яскраво вираженими.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Вітгенштайн Л. *Tractatus logico-philosophicus*. Філософські дослідження. Київ : Основи, 1995.
2. Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей / наук. ред. Б. Кассен. Т. 1. Київ : Дух і літера, 2011.
3. Карнап Р. Значение и необходимость. Исследование по семантической и модальной логике. Москва : изд-во иностранной литературы, 1959.
4. Сафонік Л. Питання щодо розрізнення деяких подібних термінів в українській філософській дослідницькій літературі. *Альманах «Університетська кафедра»*. 2018. № 6. С. 75–84.
5. Сомс С. Истина, значения и разумения / пер. з англ. А. Синиці. *Антология сучасної аналітичної філософії, або жук залишає коробку*. Львів : Літопис, 2014. С. 63–67.
6. Столнейкер Р. Прагматика. Synytsya A. / пер. з англ. А. Синиці. *Антология сучасної аналітичної філософії, або жук залишає коробку / за наук. ред. А. Синиці*. Львів : Літопис, 2014. С. 40–60.
7. Фреге Г. Смысл и денотат. Семиотика и информатика. *Opera selecta*. 1977. № 35. С. 352–379.
8. Quine W. *From a logic point view: 9 logico-philosophical essays*. Cambridge, Massachusetts, London : Harward University Press, 1953.

## REFERENCES

1. Vitghenshtajn, L. (1995). *Tractatus logico-philosophicus. Filosofsjski doslidzhennja*. [Tractatus logico-philosophicus. Philosophical research]. Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].
2. *Jevropejskijj slovnyk filosofij: Leksykon neperekladnostej* (2011). [European Dictionary of Philosophies: A Lexicon of Intranslatability]. In B. Cassen. (Ed.). (Vol. 1). Kyiv: Duh i litera. [in Ukrainian].
3. Karnap, R. (1959). *Znachenye y neobkhodnostj. Yssledovanye po semanticheskoj y modalnoj loghyke* [Significance and necessity. Research on semantic and modal logic] Moskva: Yzd-vo ynostran. lyteratury [in Russian].
4. Safonik, L. (2018). Pytannja shhodo rozrznennja dejakykh podobnykh terminiv v ukrainskijj filosofsjskijj doslidnyckijj literaturi. [Questions about the distinction of some similar terms in the Ukrainian philosophical research literature] (pp. 75–84). Kyiv: *Almanac "University Department"*, 6 [in Ukrainian].
5. Soms, S. (2014). Istyna, znachennja i rozuminnja. [Truth, meaning and understanding]. (A. Synytsia, Trans.). In A. Synytsia (Ed.). *Antolohiia suchasnoi analitychnoi filosofii, abo zhuk zalyshaie korobku – The anthology of modern analytical philosophy, or the beetle leaves the box* (pp. 63–67). Lviv: Litopys [in Ukrainian].
6. Stolnejker, R. (2014). *Pragmatyka* [Pragmatics]. (A. Synytsia, Trans.). In A. Synytsia (Ed.). *Antolohiia suchasnoi analitychnoi filosofii, abo zhuk*

zalyshaie korobku – The anthology of modern analytical philosophy, or the bee-  
tle leaves the box (pp. 40–60). Lviv: Litopys [in Ukrainian].

7. Freghe, Gh. (1977) *Смысл и денотат. Семиотика и информатика*. [Mean-  
ing and Denotation. Semiotics and computer science]. Opera selecta (sb. nauch.  
statej), 35, s. 352–379 [in Russian].

8. Quine, W. (1953). *From a logic point view: 9 logico – philosophical  
essays*. Cambridge, Massachusetts, London: Harward University Press.

*Стаття надійшла до редакції 16.03.21*